

УДК 339.543 (477) (094)

Слічна О.Г.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ МИТНОГО ПРАВА В САМОСТІЙНУ, КОМПЛЕКСНУ ГАЛУЗЬ ПРАВА УКРАЇНИ

У процесі становлення молодшої правової держави особливо актуальним є питання критеріїв, необхідних для виділення самостійної галузі права із загального масиву галузей права України, а також питання їхньої кількості.

Сучасний рівень розвитку та значне число норм, що регулюють митні правовідносини, а також їхня значимість у перехідний до ринкової економіки період, дозволяє стверджувати, що склалися всі необхідні умови для виділення системи норм Митного права як особливої самостійної галузі права України.

Стаття присвячена питанню доцільності виділення Митного права в самостійну, комплексну галузь права, у зв'язку з чим дається загальна характеристика предмета, методу, митно-правовим нормам та відносинам.

Україна зацікавлена у створенні Митного права як самостійної галузі права, що проявляється насамперед у стабільному, системному визначенні правових, економічних, організаційних засад митної справи в Законі України "Про митну справу в Україні" № 1262-ХІІ від 25.06.1991 р.

Нині серед юристів як в Україні, так і в країнах СНД немає єдиної точки зору щодо того, чи має право на існування Митне право, як галузь права. Умовно можна розглядати цю проблему з чотирьох позицій.

Одні вважають Митне право самостійною, комплексною галуззю права в системі права України [1].

Автор статті підтримує цю точку зору і вважає, що Митне право має бути виділене в самостійну галузь права України, оскільки має самостійний, специфічний предмет регулювання — певне коло суспільних норм, що регулюють правовідносини в митній сфері. Представники такої галузі права як Адміністративне право можуть заперечити це, оскільки більшість із цих відносин — відносини управління. Митно-правові відносини не вичерпують всього предмета регулювання Адміністративного права і в свою чергу "перевантажують" цим галузь. До того ж обмежитись лише рамками Адміністративного права неможливо, оскільки до складу предмета Митного права входять відносини, які регулюються нормами інших галузей права. Будучи за своєю природою різноманітними, вони інтегруються в митно-правові. Саме ця комплексність утворює єдине ціле — предмет регулювання самостійної галузі права України.

Головною особливістю митних правовідносин є те, що всі вони так чи інакше складаються у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон, його митним оформленням та контролем, а також

сплатою різних видів митних платежів. Ці відносини різноманітні за своїм характером і тісно пов'язані з митною діяльністю, а тому називаються митними.

Для кожного виду суспільних відносин, що охоплюються поняттям митних, застосовуються властиві їм способи (засоби) впливу, тому ще однією підставою для виділення Митного права в самостійну галузь є наявність методу регулювання. Оскільки в правовому регулюванні митних правовідносин переважає адміністративний метод, тому об'єктивної потреби в єдиному, особливому методі регулювання Митного права немає, бо митні правовідносини мають комплексний характер. Комплексному характеру митних правовідносин відповідає комбіноване застосування правових способів впливу на суб'єктів в аспекті забезпечення митних режимів і реалізації інших засобів митної політики.

Специфіка Митного права як об'єкта регулювання полягає в цілеспрямованій діяльності держави щодо регулювання зовнішнь-торговельного обміну шляхом встановлення порядку й умов переміщення через митний кордон товарів, їх митного оформлення та контролю.

Багато спеціалістів минулих років визначало Митне право в якості відособленого комплексного інституту Адміністративного права, але погодитися з цією точкою зору неможливо, оскільки митно-правові норми в силу специфічного предмета регулювання відокремлюються від загального масиву адміністративно-правових норм і формують самостійне місце в системі права України [2]. Взагалі норми Митного права недостатньо досліджені науковцями. Умовно митно-правові норми можна назвати нормами з "подвійним громадянством", оскільки з того ж предмета і методу впливу вони

входять до складу інших галузей та одночасно функціонують у системі Митного права. Проводячи аналогію з нормами інших галузей, їх можна поділити на норми матеріального та процесуального права. Потрібно зауважити, що митно-правові норми впорядковують, закріплюють та охороняють найраціональніші суспільні відносини в митній сфері.

Третя точка зору зводиться до того, що Митне право розглядається лише як сукупність законодавчих документів про митну справу. З цією точкою зору погодитись також не можна, оскільки наявність предмета та методу виділяє Митне право в самостійну галузь.

Уваги заслуговує і ще одна точка зору, яка полягає в тому, що Митне право виділяють як самостійну галузь, але в сфері міжнародного права, оскільки митно-правові норми містяться в торговельних угодах, угодах між державами з митних питань, а також Конвенціях [3]. Не можна обмежуватись наявністю митно-правових норм лише в міжнародних актах, оскільки вони містяться у цілому ряді нормативно-правових актів України.

Без утворення системи митного регулювання всього комплексу митних правовідносин неможливо забезпечити захист суверенітету й економічної безпеки країни, активізацію зв'язків національної економіки у світову, захист прав громадян, господарюючих суб'єктів та органів держави, а також дотримання ними обов'язків у галузі Митного права України.

Ще однією об'єктивною потребою для виділення Митного права в самостійну галузь є наявність кодифікованих актів законодавства, зокрема, Митного кодексу України, прийнятого Верховною Радою 12.12.1991 р. [40].

Він був прийнятий в умовах планової соціалістичної економіки, але час вимагає прийняття таких актів, які б повністю відповідали концепції митної служби, як одного з цивілізованих інструментів утворення ринкових відносин.

Діюче митне законодавство приводиться у відповідність із Конституцією України та має відповідати вимогам сучасності.

Митний кодекс виступає важливим фактором, що обумовлює виділення Митного права в самостійну галузь у правовій системі права України.

Кодекс 1991 р. вже не відповідає вимогам сучасного розвитку України, а тому проводиться робота з підготовки проекту нового кодексу, переданого на розгляд Верховної Ради України.

Отже, об'єктивними умовами для виділення Митного права в самостійну комплексну галузь права України є:

— наявність інтересу та зацікавленості суспільства в підвищенні правового регулювання зов-

нішньоекономічних зв'язків України, в тому числі й засобами Митного права у виділенні такої галузі;

— наявність норм у митній сфері, що складають специфічний предмет регулювання;

— комбінація правових способів (засобів) впливу;

— наявність кодифікованих актів — базових джерел Митного права, що розвиваються в напрямку гармонізації та уніфікації з загальновизнаними в міжнародній практиці нормами і стандартами;

Виходячи з викладеного, можна говорити про доцільність та необхідність виділення Митного права в самостійну галузь права в Україні.

Митне право — це не другорядне утворення в системі права України, а таке ж первісне та комплексне як господарське, біржове, екологічне, банківське та інші, оскільки містить норми з "подвійним громадянством".

У зв'язку з викладеним можна сказати, що Митне право — це самостійна, комплексна галузь права, що є системою норм різної галузевої приналежності, які встановлюються (санкціонуються) державою і призначені для регулювання суспільних відносин, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України, обкладанням їх митом та іншими видами митних платежів, митним оформленням, митним контролем та іншими засобами проведення митної політики в Україні [5].

Митне право перебуває в стадії становлення, тому воно є не лише важливою, а й перспективною комплексною галуззю права України.

Незалежність нашої держави пов'язана з опануванням вітчизняними товаровиробниками зовнішніх ринків, але на шляху просування товарів на зовнішні і внутрішні ринки подвійним бар'єром постає митне законодавство країни експорту й імпорту [6].

Курс Митного права дає змогу ознайомити студентів з принципами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, засобами тарифного і нетарифного регулювання. Особлива увага приділяється митному законодавству, оцінці його впливу на впровадження засобів тарифного та нетарифного регулювання, ефективності реалізації окремих видів зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Митна політика належить до числа важливих проявів суверенітету держави, а тому є предметом турботи й уваги з боку законодавчої влади і зовнішньополітичних органів держави.

У зв'язку з розширенням міжнародних зв'язків та будівництва нових економічних відносин між учасниками зовнішньоекономічної діяльності сфера застосування Митного права значно розширилась, а тому об'єктивна оцінка митного законодавства України, його впливу на впровадження тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД можлива

лише в рамках викладення курсу Митного права з точки зору самостійної галузі права.

Митне право як галузь права є такою ж невід'

ємною частиною кожної держави, як і її територія чи кордон та являє собою сукупність різноманітних видів суспільних відносин у митній сфері.

1. Поняття, місце і роль сучасного митного права країни // Український часопис міжнародного права.— К.: 1994.— № 1 — С. 76—77.
2. Марков Л. Н. Таможенное право СССР.— Иркутск. 1973.— С.—20.
3. Международное таможенное право: Учебник. 2-е изд. испр. К.: 2001.— С. 7—22.
4. Митний кодекс України № 1970-ХІІ від 12.12.1991р. // Відомості Верховної Ради України.— 1992.— № 16 (21.04.92).— СТ. 203.
5. Таможенное право. Отв. ред. А. Ф. Наздрачев. Учебник.— М.— 1998.— С. 28—37.
6. Ківалов С. В. Організаційно-правові основи митної справи в Україні: Автореф. дис. д-ра юрид. наук.—Одеса.—1998.—С. 8.

Slichna H. G.

EXPEDIENCY OF SEPARATION OF CUSTOMS LAW AS AN INDEPENDENT COMPREHENSIVE BRANCH OF UKRAINIAN LAW

In the making of a young law-abiding state issues of criteria required for separation of independent branch of law from total Ukrainian law massif and the problem of their number are especially urgent.

The modern level of development and fair quantity of rules of law managing customs legal relations as well as their significance within the transition period to the market economy makes it possible to maintain that all necessary conditions for separation of rules Customs Law system as a special independent branch of Ukrainian law has established.

This article is devoted to the matter of expediency of separation Customs Law as an independent, comprehensive branch of law in connection with that general descriptions of the subject, method, and customs rules of law and relations have given.